

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ВОЙТОВИЧ ЯРОСЛАВ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 343.98:343.34

**РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ
БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ
АБО БЕЗПЕЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Таран Олена Вікторівна,
Національна академія внутрішніх справ,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем досудового розслідування

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Євген Дмитрович,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

професор кафедри інформаційного права

та права інтелектуальної власності факультету соціології і права

кандидат юридичних наук, доцент

Давиденко Валерій Степанович,

Київський національний торговельно-економічний університет,

доцент кафедри загально-правових дисциплін

Захист відбудеться «18» жовтня 2018 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.05 в Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «18» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Промислова продукція, будівлі і споруди – звична складова повсякденного життя, вони створюються для задоволення різноманітних потреб держави та населення, забезпечення безпеки і комфорту споживача, без них складно уявити організацію побуту, трудової діяльності, відпочинку сучасної людини.

Якість і безпечність, як головні ознаки промислової продукції, будівель і споруд, закріплені у формі конституційних гарантій: у ч. 3 ст. 42 Конституції України зазначено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг.

Практична реалізація цих положень відбувається шляхом нормативно-правового регулювання, здійснення нагляду і контролю за додержанням встановлених вимог на кожному етапі життєвого циклу згаданих об'єктів, встановлення відповідальності за порушення.

Правова статистика свідчить про нечисленні випадки притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які допустили порушення встановлених правил, що призвело до загибелі людей або створення загрози загибелі людей, заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого чи настання інших тяжких наслідків. За даними Генеральної прокуратури України, упродовж 2013–2018 років у провадженні органів досудового розслідування перебувало 185 кримінальних правопорушень за ст. 275 КК України, з яких найбільша кількість (55) у 2018 році.

Водночас під час здійснення заходів державного контролю уповноваженими органами щорічно виявляється близько 8 тис. порушень законодавства, серед яких ті, що призвели до настання різних суспільно небезпечних наслідків. Це дає підстави визначити злочини, передбачені ст. 275 КК України як латентні, що зумовлено низкою чинників: по-перше, низьким рівнем взаємодії між суб'єктами ринкового нагляду за відповідним напрямом та органами Національної поліції; по-друге, відсутністю досвіду розслідування таких злочинів та апробованих криміналістичних методик, що впливає на якість розслідування; по-третє, у багатьох випадках невинуватою практикою вирішення правового конфлікту поза межами кримінального судочинства.

Практично кожна подія, що пов'язана з руйнацією будівель і споруд, знищенням майна, пожежами, нещасними випадками викликає суспільний резонанс, адже порушує звичний та усталений ритм життя, зачіпає інтереси багатьох людей, породжує недовіру до державних інституцій. Тому важливо, щоб за наявності підстав, таким випадкам надавалась своєчасна та об'єктивна кримінально-правова оцінка, проводилось досудове розслідування.

Наразі доводиться констатувати, що органи досудового розслідування не у повній мірі готові здійснювати якісне та ефективне розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, що підтверджується наявністю помилок та прогалин, які часто призводять до втрати доказової інформації. Вирішення низки проблем убачається можливим шляхом розроблення відповідних криміналістичних рекомендацій, що побудовані із урахуванням потреб

правозастосовної практики, досвіду контрольно-наглядової діяльності державних органів, різногалузевого та різнорівневого нормативно-правового регулювання.

Під час підготовки дисертаційного дослідження вивчались праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких розглядалися проблеми розслідування злочинів, зокрема: Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. І. Василичука, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Я. Горбачевського, М. Л. Грїбова, В. С. Давиденка, А. В. Іщенка, В. О. Коновалової, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Питання розслідування злочинів проти безпеки виробництва у різний час досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Ш. К. Вахітов, В. К. Глістін, М. С. Грінберг, В. І. Жирютін, С. А. Квелідзе, П. В. Кобзаренко, М. Я. Панчишин, К. О. Спасенко, О. В. Таран, М. П. Яблоков та ін.

Одержані згаданими та іншими вченими висновки становлять основу для подальших наукових розвідок та вивчення проблем правозастосовної практики, які до цього часу у якості самостійних досліджень не розглядалися. Відтак, існує необхідність у науковому вирішенні проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, що передбачає побудову криміналістичної характеристики цих злочинів, розкриття низки специфічних понять та особливостей використання нормативних актів іншої галузевої належності у таких кримінальних провадженнях, визначення обставин, які підлягають встановленню, тактичних особливостей проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, питань використання спеціальних знань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає положенням Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 року (Закон України № 2519-VI від 9 вересня 2010 р.), Положенням Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 рр. (Закон України № 178-VII від 4 квітня 2013 р.), Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 вересня 2015 р. (протокол № 19) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень НАПрН України (п. 939, 2015 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних засад та методико-криміналістичних рекомендацій для удосконалення тактики і організації досудового розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- з'ясувати стан наукових досліджень проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;
- визначити та розкрити елементи криміналістичної характеристики цих злочинів;
- виокремити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розробити алгоритми (програми) дій слідчого для таких ситуацій;
- сформулювати перелік обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;
- розкрити особливості проведення огляду місця події та документів;
- визначити тактичні особливості допитів різних учасників кримінального провадження залежно від їх відношення до виробництва та порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд ;
- виявити особливості використання спеціальних знань при розслідуванні правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Об'єкт дослідження – порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, практика розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, судова практика, діяльність державних органів нагляду (контролю) за відповідними напрямками.

Предмет дослідження – розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Методи дослідження. Для досягнення мети і задач дисертаційного дослідження використовувались загальнонаукові і спеціальні методи, а саме: *діалектичний* – для дослідження положень методики розслідування злочинів проти безпеки виробництва у взаємозв'язку та формування висновків у контексті предмета дослідження; *історичний* – під час вивчення етапів становлення і розвитку наукового знання щодо проблем розслідування злочинів проти безпеки виробництва і суміжних злочинів (підрозділ 1.1); *догматичний (формально-логічний)* – для тлумачення правових категорій і понять, зокрема і іншогогалузевої належності (розділи 1–3); *системного аналізу* – для узагальнення особливостей учинення і розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (підрозділ 1.2, розділи 2–3); *статистичний* – для опрацювання даних слідчої, судової та експертної практики про злочини проти безпеки виробництва та інші злочини (розділи 2–3); *соціологічний* – при проведенні опитування та анкетування правозастосовувачів у контексті предмета дослідження (розділи 1–3); статистичний – для опрацювання емпіричного матеріалу (підрозділи 2.1, 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані за результатами вивчення 273 кримінальних проваджень про злочини проти безпеки виробництва, з яких 102 за ст. 275 КК України; відповідна судова практика за період 2012–2018 рр.; зведені дані опитування 135 слідчих Національної поліції України з Київської, Харківської, Дніпропетровської, Вінницької областей; статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України, органів ринкового нагляду у відповідній сфері за 2012–2018 р.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. У роботі на основі положень теорії криміналістики, кримінального процесу, з урахуванням регулятивного законодавства у сфері безпеки виробництва сформульовано та обґрунтовано низку нових положень і висновків, що можуть сприяти подальшому розвитку наукового знання про методіку розслідування злочинів та підвищення ефективності правозастосовної практики, зокрема:

вперше:

– сформовано основи видової методіки розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд, що містять рекомендації з організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, використання спеціальних знань. Обґрунтовано можливість використання зазначених положень при розслідуванні інших злочинів: проти безпеки виробництва, пов'язаних з будівельним виробництвом, у сфері службової діяльності, проти громадської безпеки;

– визначено елементи криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розкрито зв'язки між ними, зокрема способу залежно від обстановки і особи злочинця; слідової картини залежно від способу учинення злочину; особи злочинця (професійна складова) від обстановки;

– на основі положень ч. 1 ст. 91 КПК України та криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 275 КК України, запропоновано деталізований перелік обставин, які підлягають встановленню з метою правильного визначення належності специфічних об'єктів до результатів виробничої діяльності; місця певних виробничих дій та операцій у загальній структурі виробничих процесів; з'ясування змісту і меж застосування нормативних актів різногалузевої належності;

удосконалено:

– наукові та практичні положення щодо вирішення завдань розслідування за допомогою ситуаційного підходу, шляхом виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються

безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розроблення алгоритмів дій для таких ситуацій;

– криміналістичні рекомендації стосовно використання спеціальних знань, зокрема шляхом залучення для надання консультацій та участі у організації і проведенні слідчих (розшукових) дій фахівців інженерних, будівельних, економічних спеціальностей, представників органів ринкового нагляду за відповідним напрямом, а також проведення специфічних судових експертиз;

– організаційні і тактичні засади проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події, документів; допиту різних категорій свідків: очевидців, свідків, яким відомо про подію, які мають стосунок до виробничої діяльності, працівників органів ринкового нагляду;

– криміналістичну класифікацію документальних джерел інформації про організацію виробничих процесів шляхом визначення документів, у яких зафіксовано та які відображають вимоги до розроблення, конструювання, виготовлення та зберігання промислової продукції; проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд, стан їх додержання, виконавців;

– порядок і межі застосування норм права та спеціальної термінології іншої галузевої належності у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 275 КК України;

дістало подальший розвиток:

– дослідження історії розвитку методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва у різні періоди, залежно від потреб практики, стану нормативного регулювання, змісту і обсягу правових гарантій для осіб, які працюють;

– розкриття потенційних можливостей взаємодії слідчого з представниками органів ринкового нагляду при розслідуванні порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд;

– наукові пропозиції щодо удосконалення деяких положень окремих методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва шляхом їх подальшого доповнення та конкретизації залежно від стану правозастосовної практики та законодавства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації висновки впроваджено та може бути використано у:

– *практичній діяльності* – під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (акт Департаменту захисту економіки Національної поліції України від 20 грудня 2016 р.);

– *освітньому процесі* – при написанні окремих розділів (глав) підручників і навчальних посібників із навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», при підготовці лекцій і проведенні занять за відповідними темами (акт Національної академії внутрішніх справ від 21 лютого 2018 р.);

– науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем розслідування злочинів проти безпеки виробництва та інших злочинів (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 березня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням. У методичних рекомендаціях «Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» та науковій статті «Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд», підготовлених у співавторстві, автору належить 90 % матеріалу. Інші матеріали, що належать співавторам, у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на п'яти конференціях, а саме: «Борьба с преступностью: теория и практика» (Республіка Білорусь, м. Могильов, 25 березня 2016 р.); «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 р.); «Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу» (м. Харків, 8 листопада 2017 р.); «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.), «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (м. Київ, 27 лютого 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертації відображено у 12 наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у наукових фахових виданнях України, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, п'ять тез – у збірниках доповідей конференцій, а також методичні рекомендації.

Структура дисертації. Дослідження складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (202 найменування на 22 сторінках), п'яти додатків на 28 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, з яких основний текст 192 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про їх апробацію та публікації автора.

Розділ 1 «Теоретичні засади дослідження та криміналістична характеристика порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Стан наукових досліджень проблем розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» на основі аналізу наукових праць, присвячених питанням розслідування злочинів проти безпеки виробництва та інших злочинів, що можуть бути пов'язані з ними (у сфері будівельного виробництва, службової діяльності, випуск та реалізація недоброякісної продукції та ін.) встановлено, що проблеми розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд як самостійна наукова проблема не досліджувались, проте деякі теоретичні положення, що можуть мати значення при розробленні відповідних криміналістичних рекомендацій, представлені у низці наукових робіт та спеціальній літературі. Окремі питання розслідування злочинів проти безпеки виробництва у різні історичні періоди розглянуто у роботах: М. С. Брайніна, П. В. Кобзаренка, М. П. Косоплечева, І. Ф. Крилова, Е. Д. Куранової, М. Я. Панчишина, К. Ф. Скворцова, К. О. Спасенко, О. В. Таран, Б. М. Шавера, М. П. Яблокова.

За результатами опитування слідчих Національної поліції, які мають досвід розслідування злочинів проти безпеки виробництва встановлено, що існує потреба у криміналістичних рекомендаціях щодо розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України (всі опитані); основними проблемами правозастосовної практики визначено: проведення слідчих (розшукових) дій (92 %), обставини, які підлягають встановленню (87 %), використання спеціальних знань (85 %), типові слідчі ситуації початого етапу розслідування та алгоритми дій слідчого (63 %), що враховано у структурі дисертаційного дослідження.

У підрозділі 1.2. «Криміналістична характеристика порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» визначено елементи криміналістичної характеристики цих злочинів: обстановка, спосіб учинення злочину, особа злочинця, особа потерпілого та розкрито зв'язки між ними.

Оскільки юридичні науки не пропонують власного категоріального апарату, що використовується у диспозиції ст. 275 КК України, його визначено із застосуванням нормативних актів відповідної галузевої належності і розкрито криміналістичне значення ключових понять: промислова продукція, розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання, будівлі, споруди, проектування, будівництво, експлуатація.

Обґрунтовано, що виробнича діяльність має розглядатись як упорядкована множина операцій, правил їх виконання, пов'язаних із ними об'єктів, виконавців, подій, що супроводжується складанням відповідної документації та передбачає визначення відповідальних осіб (виконавців) і їх повноваження. Такий підхід орієнтує слідчого на правильне визначення елементів криміналістичної характеристики, обставин, що підлягають встановленню та тактики розслідування.

Обстановка порушення правил безпеки, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і

споруд являє сукупність криміналістично значущих відомостей про місце, час учинення злочину та нормативно-правову складову виробничої діяльності.

Способи учинення злочину визначаються особливостями виробничої діяльності щодо створення певних об'єктів та вимогами, що висувуються для різних етапів такої діяльності. Способи розкрито для кожного предмету злочину та залежно від стадії його життєвого циклу. Встановлено, що у 97 % вчиняються злочини у сфері будівельного виробництва.

Особа злочинця вивчалась за двома напрямками: 1) загальні відомості (вік, стать, освіта, сімейний стан, характеристика, соціальні зв'язки); 2) професійна складова (службова особа, фізична особа, яка використовує найману працю, працівники, які зобов'язані дотримувати правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд). Розкрито поняття виробник, уповноважений представник, імпортер чи інша особа, яка може вважатись такою, що ввела продукцію в обіг. Для будівельного виробництва: генеральний проектувальник, головний архітектор проекту, головний інженер проекту, автор проекту, субпідрядний проектувальник, керуючий проектом, інженери проектів за напрямками проектування.

Криміналістичне значення особи потерпілого розкрито через поняття «споживач», «користувач» на основі їх законодавчого визначення та прав і обов'язків, яких вони набувають у зв'язку з використанням промислової продукції, експлуатацією будівель і споруд. Запропоновано алгоритм дій слідчого щодо встановлення можливого впливу потерпілого на механізм заподіяння шкоди.

Розділ 2 «Початковий етап розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд»* визначено типові слідчі ситуації та алгоритми дій слідчого для таких ситуацій.

Слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України, розглядаються як системи криміналістично значущих обставин події та умов розслідування. Їх особливості визначаються змістом та обсягом даних та відомостей про подію, джерелом їх надходження. Залежно від цього визначаються способи практичної реалізації завдань розслідування (алгоритми дій слідчого). А саме: 1) якщо зміст первинної інформації визначений заявою особи, якій відомо про правопорушення, задачі розслідування: з'ясувати чи дійсно мала місце подія і чи має вона ознаки кримінального правопорушення; чи існує зв'язок між потерпілим і певним об'єктом (будівлі, споруди – користувач, промислова продукція – споживач); чи не сталась подія внаслідок порушення (необережності) з боку потерпілого; чи належить об'єкт до предмету злочину (будівля, споруда, промислова продукція), передбаченого ст. 275 КК України; який нормативний порядок і вимоги безпеки до виготовлення промислової продукції, зведення об'єкта

будівництва; на якій стадії було допущене порушення і в чому воно полягало; хто відповідальний за дотримання вимог безпеки на цій стадії; чи є причинний зв'язок між діями певної особи (осіб) та шкідливими наслідками; 2) про виявлене порушення повідомили органи нагляду (контролю), задачі розслідування: встановлення нормативної моделі виробничої діяльності; спростування/підтвердження ознак кримінального правопорушення; встановлення причин і обставин порушення, осіб, які його допустили; встановлення причинного зв'язку між діями особи (осіб) та шкідливими наслідками; 3) ознаки кримінального правопорушення виявлені при розслідуванні іншого кримінального правопорушення, задачі розслідування: підтвердження/спростування ознак кримінального правопорушення; з'ясування обставин події; встановлення нормативної моделі діяльності; встановлення осіб, які вчинили порушення; встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) особи (осіб) та шкідливими наслідками. Передбачено можливість коригування алгоритмів залежно від обставин провадження.

У підрозділі 2.2. «Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» визначено та конкретизовано обставини, що підлягають встановленню із урахуванням особливостей учинення злочинів, передбачених ст. 275 КК України.

На основі законодавчого визначення предмета доказування (ч. 1 ст. 91 КПК України) та власних наукових результатів (криміналістична характеристика злочинів, передбачених ст. 275 КК України) сформульовано перелік обставин, які підлягають встановленню і розкрито їх зміст. А саме: 1) чи мало місце порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд (відмежування від інших злочинів, можлива роль потерпілого або інших осіб у механізмі події), чи належить об'єкт до визначених законом категорій «промислова продукція», «будівлі», «споруди»; законодавче визначення характеристик промислової продукції, будівель, споруд за ознакою безпеки; 2) визначення належності та місця конкретної виробничої діяльності у одному або декількох етапах життєвого циклу промислової продукції або будівель, споруд, що зазначені у ст. 275 КК України, формулювання точних посилань на нормативні акти; 3) причинний зв'язок між діями, бездіяльністю особи та суспільно небезпечними наслідками (обов'язок виконувати певні дії, його нормативне закріплення, можливість виконувати обов'язки).

У підрозділі 2.3. «Використання спеціальних знань при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» обґрунтовано необхідність широкого використання спеціальних знань при розслідуванні цих злочинів, визначено форми їх використання.

За результатами вивчення матеріалів правозастосовної практики встановлено, що у кримінальних провадженнях спеціаліста (спеціалістів) залучають: 1) для надання консультацій з питань організації різних видів виробництва, послідовності та змісту етапів виробничої діяльності,

нормативної регламентації; 2) під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій для роз'яснення термінології, змісту нормативних документів, визначення послідовності допитів, підготовки запитань для допиту, експертизи, надання допомоги у обґрунтуванні клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, обшуку, огляду, роз'яснення порядку діяльності органів ринкового нагляду; 3) для надання допомоги при проведенні слідчих (розшукових) дій: роз'яснення питань щодо виробничої діяльності, можливих місць знаходження документів, кола осіб, які несуть обов'язок щодо дотримання правил, тлумачення вузькоспеціалізованих понять та їх відношення до певних обставин. За галузевою належністю визначено перелік державних органів, установ, організацій, спеціалісти яких можуть бути залучені до розслідування.

Проводяться наступні експертизи: будівельно-технічна 92 % – для з'ясування питань, що пов'язані з технічною складовою будівництва (причини руйнування будівель, споруд, механізм деструктивних процесів, визначення видів, якості та обсягу виконаних робіт, технічного стану, якості будівельних робіт та будівельних матеріалів) та його нормативним забезпеченням (відповідність будівельної документації та будівельних об'єктів вимогам нормативних актів); судово-медична 87 % – для з'ясування причинного зв'язку між порушенням правил і шкодою здоров'ю, для встановлення причини смерті; товарознавча 5 % – для визначення товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері, визначення змін показників якості товарної продукції; встановлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника, визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Обґрунтовано доцільність використання можливостей комплексних експертиз, що дозволяє одночасно застосувати декілька видів спеціальних знань.

Розкрито потенційні можливості вирішення завдань розслідування за допомогою проведення експертиз з безпеки життєдіяльності; матеріалів, речовин та виробів; земельно-технічної.

Визначено орієнтовні переліки запитань та об'єктів, які потрібно надати для проведення експертизи із урахуванням типових недоліків, які допускають слідчі при призначенні експертиз.

Розділ 3 «Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито потенційні можливості та окремі тактичні особливості огляду місця події, огляду документів та допиту.

У підрозділі 3.1. «Огляд місця події при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» розкрито особливості проведення огляду місця події із урахуванням специфіки виробничої діяльності на різних стадіях життєвого циклу промислової продукції, будівель і споруд.

За результатами вивчення правозастосовної практики виявлено типові недоліки проведення огляду місця події: неповне, неточне відображення у протоколі ОМП обставин події (внаслідок незнання або неправильного використання термінології, необізнаності про будову специфічних об'єктів) – 75 %; проведення ОМП без участі профільного спеціаліста, коли у цьому є необхідність – 46 %; неправильне визначення меж огляду, у т.ч. не проведення огляду територій та об'єктів, пов'язаних з місцем події – 42 %; незастосування науково-технічних засобів або недостатнє їх застосування (переважно застосовується тільки фото і відеозйомка) – 39 %; помилки у фіксації виявлених об'єктів і слідів, вилучення об'єктів, які не стосуються розслідуваної події – 34 %; не проведення ОМП (зазвичай, якщо йдеться про створення загрози життю або здоров'ю внаслідок недодержання вимог безпеки на стадіях конструювання промислової продукції, проектування будівель і споруд. Слідчі обмежуються лише вивченням документації) – 2 %. Виявлені недоліки зумовлені відсутністю у слідчого знань щодо специфіки огляду певних об'єктів, особливостей слідової інформації, обмеженістю термінологічного апарату, необізнаністю про можливість використання спеціальних знань.

Визначено специфічні завдання огляду місця події, що полягають у пошуку та фіксації даних, що дозволяють визначити стадію виробничої діяльності у межах якої було допущене порушення; ідентифікувати осіб, які мають стосунок до виконання певних виробничих операцій; з'ясувати спосіб порушення та визначити його зв'язок із наслідками; отримати зразки, матеріали, об'єкти для проведення експертних досліджень.

У підрозділі 3.2. «Огляд документів при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» розкрито організаційно-технічні особливості огляду та доказове значення документів, що складаються під час конструювання, розроблення, виготовлення і зберігання промислової продукції та проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд.

Залежно від стадії життєвого циклу промислової продукції та будівель і споруд визначено орієнтовні переліки документів, що свідчать про: 1) факт виконання певних дій; 2) порядок їх виконання; 3) виконавців.

Огляд документів запропоновано проводити у наступній послідовності: підготовка до огляду (вивчення спеціальної літератури, нормативних актів, залучення спеціалістів); безпосередній огляд (встановлення індивідуальних ознак, оцінка можливості підроблення, аналіз змісту); фіксація і оформлення результатів огляду (складання протоколу, фотофіксація, копіювання).

Встановлено, що доказове значення документів переважно визначається їх змістом (затверджена проектно-кошторисна документація, проектно-технологічна документація, виконавча документація та документи, що підтверджують відповідність вимогам проекту, стандартів, технічних умов та якість використаних матеріалів, виробів і конструкцій).

Запропоновано алгоритм дій слідчого щодо роботи з документами, що включає: встановлення чи є документи речовими доказами; чи можуть вони

бути використані для встановлення обставин провадження; з'ясування зв'язку з іншими документами; визначення доказового значення залежно від змісту.

Сформовано інформаційний кейс, який рекомендовано використовувати як довідник для пошуку та визначення змісту законодавчого регулювання певних видів виробничої діяльності, формування переліку документів для конкретного провадження, з'ясування їх місця у загальній системі документів і оцінки доказового значення. Кейс включає: перелік основних нормативних актів у сфері промислового і будівельного виробництва; перелік поширених виконавчих документів; види порушень; перелік видів виробничої діяльності, що підлягають ліцензуванню, сертифікації, потребують отримання дозволів; органів нагляду і контролю.

У підрозділі 3.3. *«Допит при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд»* визначено особливості проведення допиту різних категорій свідків, потерпілого, підозрюваного.

Типовими недоліками проведення допитів, що впливають на їх результативність у частині отримання доказової інформації є: відсутність підготовки до допитів; погане володіння термінологією; незалучення спеціалістів; відсутність ініціативи слідчого у детальному встановленні обставин порушення; помилки із визначенням осіб, яких потрібно допитати; неправильна послідовність (черговість) допитів.

Наголошено на особливому значенні підготовки до проведення допиту та розкрито її зміст для різних категорій допитуваних, що включає ознайомлення з документами та нормативними актами щодо регулювання порядку розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання промислової продукції або проектування, будівництва та експлуатації будівель і споруд, отримання уявлення про склад і зміст діяльності учасників цих процесів, розподіл їх відповідальності, опрацювання термінології.

Встановлено, що при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 275 КК України, переважно допитують: свідків (очевидці, особи, яким відомо про учинення злочину, учасники виробничої діяльності, які обізнані або брали участь у певних виробничих операціях, процесах, представники контрольно-наглядових органів, органів і служб, які здійснюють погодження, виконують експертизи, надають дозволи на проведення певної діяльності (робіт); потерпілого (зазвичай сторонні для виробництва особи, які можуть бути споживачами промислової продукції, здійснювати експлуатацію будівель і споруд); підозрюваного (завжди має стосунок до виробництва, оскільки до його обов'язків належить дотримання правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд). Конкретизовано предмет допиту для свідків: очевидців злочину, осіб, яким відомо про обставини правопорушення, учасників виробничої діяльності, представників органів ринкового нагляду; потерпілого, підозрюваного.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації представлено нові наукові положення, що в комплексі розв'язують важливе наукове завдання щодо розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. А саме:

1. Виокремлено історичні періоди формування наукового знання про розслідування злочинів у сфері промислового і будівельного виробництва як таких, що мають значення для дослідження: 1) 1930-1941 рр. на вимогу практики науковцями запропоновано низку робіт, що стосуються проблем розслідування господарських і службових злочинів у сфері промислового виробництва (випуск недоброякісної продукції, зловживання, розкрадання, безгосподарність, розтрата); 2) 1946-1960 рр. наукові дослідження активізуються, розробляються криміналістичні рекомендації щодо розслідування випуску недоброякісної, некомплектної, нестандартної продукції, порушення правил безпеки на будівництві; 3) 1970-1991 рр. продовжується дослідження проблем розслідування випуску недоброякісної продукції, з'являються роботи, присвячені розслідуванню злочинів, пов'язаних з професійними порушеннями (неналежне виконання обов'язків) у сфері промислового виробництва та будівництва; 4) 1991 – теп. час розроблення нових методик розслідування злочинів проти безпеки виробництва.

В Україні окремі дослідження проблем розслідування порушень правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд не проводились.

Обґрунтовано, що латентність та низька якість розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України зумовлена низкою причин, що пов'язані з недостатньою ефективністю діяльності слідчих на початковому етапі розслідування цих злочинів, незнанням регулятивного законодавства, відсутністю відповідних криміналістичних рекомендацій, які можуть бути застосовані у практичній діяльності.

2. Криміналістична характеристика розглядається як система взаємопов'язаних криміналістично значущих даних про обстановку, спосіб учинення злочину, особу злочинця та особу потерпілого.

Обстановка учинення злочину включає: 1) місце – виробництво у межах якого здійснюється діяльність зі створення промислової продукції (у тому числі її зберігання) або будівель і споруд; 2) час, що визначається моментом: порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції під час її розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання; порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд під час їх проектування чи будівництва; 3) нормативно-правову складову (наднаціональний і національний рівень) у частині визначення і дотримання правил безпеки.

Способи визначено залежно від стадії життєвого циклу: 1) промислової продукції: розроблення, конструювання, виготовлення, зберігання, використання; 2) будівель і споруд: проектування, будівництва, експлуатації.

Встановлено, що злочин переважно вчинюють чоловіки 95 %, вікові групи: 18-25 років – 15%; 26-35 років – 56 %; 36-45 років – 23 %; 46-60 років – 6 %. Вищу професійну (профільну) освіту мають 67 %, середню технічну (профільну) – 18 %; непрофільну освіту (вища, середня) – 15 %. Сімейний стан: 68 % перебувають у шлюбі; розлучені – 21 %; 11 % – не одружені. Всі позитивно характеризуються за місцем роботи та проживання. 5 % раніше притягувались до відповідальності (дисциплінарна, акти реагування контролюючих органів) за аналогічні порушення. У межах професійної складової визначено відмінності між різними учасниками виробничої діяльності, що дає можливість розмежувати (визначити) межі їх відповідальності.

Особа потерпілого визначається як така, що не має стосунку до конкретного виробництва і не пов'язана з ним. Характеристика особи потерпілого, крім загальних відомостей, включає його правовий статус як споживача, користувача.

3. Слідчі ситуації типізовано із урахуванням джерела, обсягу і змісту криміналістично значущої інформації про подію або її окремі обставини: 1. Зміст первинної інформації визначений заявою потерпілого (його родичів) або інших заявників, яким відомо про правопорушення, наприклад, свідки, представники громадських організацій, об'єднань, ініціативних груп тощо (28 %). 2. Про виявлене порушення повідомили органи нагляду (контролю) (64 %). 3. Ознаки кримінального правопорушення були виявлені при розслідуванні іншого кримінального правопорушення (8 %). Для кожної слідчої ситуації запропоновано системи (алгоритми) дій слідчого у яких додатково розкрито особливості підготовки клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, про надання дозволу на проведення обшуку, огляду, позапланової перевірки органами ринкового нагляду.

4. Обставини, що підлягають встановленню конкретизовано на основі законодавчого визначення предмета доказування із урахуванням специфіки злочинів, передбачених ст. 275 КК України, а саме: встановлення належності певного виду діяльності до виробничої та визначення її місця у виробничому процесі (стадія життєвого циклу промислової продукції або будівель і споруд); ознаки, що дозволяють визначити належність певного об'єкта до промислової продукції, будівель, споруд, ознаки та умови, що стосуються їх безпечного використання; зміст обов'язків, межі і порядок визначення відповідальності осіб, які є учасниками виробничої діяльності на різних етапах життєвого циклу промислової продукції, будівель і споруд; причинний зв'язок між діями (бездіяльністю) особи (осіб) та суспільно небезпечними наслідками (створення промислової продукції або об'єкта будівництва в результаті господарської діяльності виробника, об'єктивна можливість виконувати свої обов'язки, дії третіх осіб та потерпілого, що могли стати причиною настання суспільно небезпечних наслідків).

5. Основними формами використання спеціальних знань визначено: проведення експертиз (92 %); отримання консультацій спеціаліста (спеціалістів) з питань, що належать до їх компетенції (88 %); залучення

спеціаліста під час підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій (76 %). У якості спеціалістів, залежно від обставин провадження, залучають: технологів, конструкторів, логістів, архітекторів, інженерів, проектувальників, будівельників, представників органів ринкового нагляду.

6. Тактичні особливості огляду місця події визначаються із урахуванням виду, організації та етапу виробничої діяльності. Послідовність огляду місця події та зміст його стадій можна представити у наступному вигляді: 1) вивчення документації (за можливості); 2) встановлення осіб, які мають стосунок до виробничої діяльності; 3) візуальний (загальний) огляд об'єкта; 4) огляд та обміри за допомогою спеціальних приладів та методів моніторингу технічного стану; 5) виявлення та фотофіксація дефектів та пошкоджень; 6) вилучення слідової інформації, зразків для експертних досліджень; 7) складання схем, планів, креслень.

7. Головними завданнями огляду документів визначено: 1) визначення нормативної моделі виробничої діяльності на певній стадії; 2) встановлення фактичної моделі здійснення такої діяльності; 3) визначення осіб, відповідальних за дотримання вимог безпеки; 4) розмежування відповідальності; 5) встановлення обставин порушення та аналіз заходів реагування. Запропоновано класифікацію документів, яка може використовуватись у практичній діяльності для розширення можливостей збирання доказів не тільки під час проведення огляду документів, а й і при проведенні інших слідчих (розшукових) та процесуальних дій, що передбачають необхідність роботи з документами, а саме: 1) правовстановлюючі та реєстраційні документи; 2) дозвільно-ліцензійні, декларативно-дозвільні документи; 3) документи, що відображають вимоги і порядок організації певного виробництва (за стадіями); 4) документи, що визначають статус певних осіб як учасників виробничої діяльності; 5) документи, що відображають напрями і зміст внутрішнього контролю; 6) виконавча документація; 7) документи, пов'язані зі здійсненням контрольно-наглядової діяльності.

8. Визначено тактичні особливості і предмет допиту для різних категорій осіб, а саме: 1) свідки: очевидці – особи, яким відомо про учинення злочину, зазвичай, сторонні для виробництва особи, які безпосередньо спостерігали (сприймали) злочинну подію, її наслідки; особи, яким відомо про обставини, які мають значення для кримінального провадження, але вони не є очевидцями злочину; особи, які виконували певні функції на різних стадіях створення промислової продукції або під час її зберігання; проектування, зведення або експлуатації об'єкта будівництва; представники державних органів, які здійснюють контрольно-наглядові, дозвільні, послуги з ліцензування та інші функції, що передбачені законодавством або нормативними документами для певних видів діяльності; 2) потерпілі – це сторонні для виробництва особи, які можуть бути споживачами промислової продукції, здійснювати експлуатацію будівель і споруд; 3) підозрюваний – завжди має стосунок до виробництва, оскільки до його обов'язків належить дотримання правил, що стосуються

безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Войтович Я. В., Таран О. В. Час учинення злочину, як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1. С. 105–110.

2. Войтович Я. В. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (12). С. 40–50.

3. Voitovych Ya. The Ways of Violating the Rules Concerning the Safe Use of Industrial Products as an Element of the Forensic Characteristics of the Crime Provided for in Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 4 (105). С. 111–119.

4. Войтович Я. В. Використання нормативних актів, що регулюють забезпечення безпеки промислової продукції та експлуатації будівель і споруд, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 81–92.

5. Войтович Я. В. Особенности проведения осмотра места происшествия при расследовании нарушений правил, касающихся безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений. *Право и закон*. Киргизская Республика. 2017. № 3. С. 85–91.

6. Войтович Я. В. Проведення допиту при розслідуванні порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 232–243.

7. Войтович Я. В. Криминалистическая характеристика предмета преступного посягательства – промышленной продукции при расследовании преступлений, предусмотренных ст. 275 УК Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции* (г. Могилев, 25 марта 2016 года) / М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»; ред. кол.: Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) [и др.]. Могилев: Могилев. Институт МВД, 2016. С. 333–335.

8. Войтович Я. В. Наукове вирішення проблем досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15 квітня 2016 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. С. 38–40.

9. Войтович Я.В. Криміналістичне значення поняття промислової продукції та безпеки її використання для розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 69–71.

10. Войтович Я.В. Поняття «промислова продукція» та особливості його використання під час розслідування злочинів, передбачених ст. 275 КК України. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 130–133.

11. Войтович Я.В. Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (м. Київ, 27 лютого 2018 р.). Київ-Маріуполь: 2018, С. 61–62.

12. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд : метод. рек. / Таран О.В., Войтович Я.В. Київ, 2018. 65 с.

АНОТАЦІЯ

Войтович Я.В. Розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню питань розслідування порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Розкрито стан наукових досліджень проблем розслідування цих злочинів, їх місце у системі злочинів проти безпеки виробництва, зв'язок з іншими злочинами. Визначено елементи криміналістичної характеристики порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд та розкрито їх зв'язки. Виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, конкретизовано перелік обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні цих злочинів. Розкрито форми використання спеціальних знань та особливості проведення слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: розслідування, криміналістичні рекомендації, порушення правил, безпека, промислова продукція, будівлі, споруди, виробництво.

АННОТАЦІЯ

Войтович Я.В. Расследование нарушения правил, касающихся безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2018.

Диссертация посвящена изучению вопросов расследования нарушения правил, касающихся безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений.

Раскрыто состояние научных исследований проблем расследования нарушения правил, касающихся безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений, показано нынешнее состояние научных разработок в этой сфере. Констатировано, что специальных научных исследований проблем расследования преступлений, предусмотренных ст. 275 УК Украины до этого времени не проводилось.

Определены элементы криминалистической характеристики этих преступлений, а именно: обстановка, способ, личность преступника, личность потерпевшего, раскрыты корреляционные связи между ними.

В зависимости от источника, содержания и объема информации об уголовном правонарушении, выделены типичные следственные ситуации начального этапа расследования: 1) об уголовном правонарушении сообщил потерпевший, его родственники, другие лица; 2) о выявленном нарушении сообщили органы надзора (контроля); 3) признаки уголовного правонарушения были выявлены при расследовании другого преступления. Для каждой следственной ситуации предложено системы (алгоритмы) действий следователя в которых дополнительно раскрыты особенности подготовки ходатайств о временном доступе к вещам и документам, предоставлении разрешения на проведение обыска, осмотра, внеплановой проверки органами рыночного надзора.

Предложен конкретизированный перечень обстоятельств, подлежащих доказыванию при расследовании нарушения правил, касающихся безопасного использования промышленной продукции или безопасной эксплуатации зданий и сооружений, который учитывает особенности совершения этих преступлений.

Установлены наиболее распространенные формы использования специальных знаний, а именно проведение экспертиз, получение консультаций специалиста, привлечение специалиста для подготовки, организации и проведения следственных (розыскных) действий. Раскрыты потенциальные возможности использования специальных знаний путем проведения

комплексных экспертиз, привлечения специалистов инженерных, экономических, технических специальностей.

Раскрыты особенности проведения следственных (розыскных) действий, которые определены как наиболее эффективные с точки зрения получения доказательственной информации. Таковыми определены: осмотр места происшествия, осмотр документов, допрос.

В работе использованы эмпирические данные, которые отражают состояние современного законодательства и правоприменительной практики в контексте предмета исследования. А именно: обобщенные данные по результатам изучения 273 уголовных производств о преступлениях против безопасности производства, из которых 102 по ст.275 УК Украины; соответствующая судебная практика за период 2012 - 2018 гг.; сводные данные опроса 135 следователей Национальной полиции Украины в Киевской, Харьковской, Днепропетровской, Винницкой областях; статистические и аналитические материалы МВД Украины, Генеральной прокуратуры Украины, Государственной судебной администрации Украины, органов рыночного надзора в соответствующей сфере за 2012-2017 годы.

Ключевые слова: расследование, криминалистические рекомендации, нарушение правил, безопасность, промышленная продукция, здания, сооружения, производство.

SUMMARY

Voitovich Y.V. Investigation of violations of rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures. – The manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of candidate of juridical Sciences, specialty 12.00.09 – criminal process and criminalistics; forensic examination; operatively-search activity. National Academy of internal Affairs, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the investigation of issues of investigation of violations of rules concerning the safe use of industrial products or the safe operation of buildings and structures. The state of scientific researches of problems of investigation of these crimes, their place in the system of crimes against production safety, connection with other crimes is revealed. The elements of forensic characterization of violations of rules concerning safe use of industrial products or safe operation of buildings and structures and their connections are revealed. The typical investigative situations of the initial stage of investigation are singled out, the list of circumstances to be proved in the investigation of these crimes is specified. The forms of use of special knowledge and features of investigation (search) actions are revealed.

Key words: investigation, forensic recommendations, violation of rules, safety, industrial products, buildings, structures, production.